

**Слово на ректора проф. Анастас Герджиков на
академичното тържество по повод патронния празник на
Софийския университет „Св. Климент Охридски“
25 ноември 2017 г.**

**Уважаема госпожо Председател на Народното събрание,
Уважаема госпожо Вицепрезидент,
Уважаеми ректори на висши училища,
Уважаеми колеги,**

Софийският университет „Св. Климент Охридски“, който преди няколко седмици президентът Радев призна за „светския храм на България“, а министър-председателят Борисов в поздравителния си адрес по случай днешния ни патронен празник нарича „емблема на българското образование и наука“, навлезе в 130-тата си учебна година. През следващите месеци с тържества и церемонии, с научни форуми и културни събития ще отбележим този юбилей.

Важна част от тези чествания ще бъде отдаването на почит към нашите първи и най-големи дарители – братята Евлогий и Христо Георгиеви – с помощта, която ще окажем за създаването на филм за делото им и за възстановяването на вилата в Карлово. Още по-важно е юбилеят да стане повод за преоценка на ролята на Университета в обществото.

Мисля, че ще изразя желанието на цялата колегия на Университета, ако кажа, че бихме искали честванията да не се сведат до няколко церемониални акта, на които да разкажем за достойната традиция и за авторитетните постижения на Софийския университет, а да се превърнат в повод за осмисляне на миналото и очертаване на визия за бъдещето. Стратегията за развитието на Софийския университет, която изготвяме, ще бъде само част от

тази дискусия, иска ми се да започнем един много по-широк дебат, в който да увлечем обществото към обсъждане на бъдещето не само на Университета, а и на страната.

След Българското възраждане и Освобождението като всички народи на Балканите България има национален идеал – обединението на всички български територии. В името на националната идея България участва в пет войни и се бори по дипломатически път за ревизиране на междудържавните договори. Съединението на Княжество България и Източна Румелия през 1885 г. и войните за национално обединение дават надежди, но в крайна сметка Санстефанският идеал не е осъществен.

След 1944 г. той е заместен от нова неосъществима и утопична цел, която поне привидно създаваше усещането, че страната върви в някаква посока. Когато се оказа, че този път не е правилен, защото както се казваше в един филм, „не води към храма“, политическите промени през 1989 г. ни дадоха надежда за постигане на нова цел – свободно и икономически развито общество. Този нов идеал наистина обедини българите – физически по площадите и духовно в общия устрем към развитие и просперитет.

Разочарованията от неуспехите и предателствата дойдоха бързо. Те бяха потиснати от конкретизирането на целта – приемане на България в НАТО и в Европейския съюз. Тогавашният министър на външните работи заяви, че националният ни идеал е членството в НАТО и ЕС, президентът нарече тази цел цивилизационен избор, през 1997 г. Народното събрание дори прие Декларация за национално съгласие, която определя присъединяването на България към НАТО като основен национален приоритет.

Този път усилията се увенчаха с успех. Членството в НАТО през 2004 г. и в Европейския съюз през 2007 г. са факт, видимо е и икономическото възстановяване след финансовата криза.

Защо тогава българинът продължава да е нещастен и песимист за бъдещето? Защо не вижда пътя към храма?

Наскоро си позволих на празнично събиране на българските читалища – най-старите действащи български културни институции, възникнали преди Българското книжовно дружество и Софийския университет, да кажа, че имаме нужда от нов национален идеал, който да ни обедини, и от ново духовно възраждане. Познавам лично много от присъстващите читалищни дейци и знам, че апостолски са отдали 30-40 години от живота си на каузата на българската култура и духовност. Между тях има хора на 80 години, които са по-неуморни, енергични и ентузиазирани дори от младите в жаждата си за разпространение на знанието и духовността. Защо тогава същите тези истински българи ме гледаха скептично и с примирението на човек, който вече не вярва на смели лозунги?

Не мисля, че можем да обявим обезверяването, примирението и взаимната подозрителност за черти на националния характер на българина. В една своя книга покойният проф. Богдан Богданов показва, че много от приеманите от нас за характерни за българите недостатъци се смятат за черти на националния характер у всеки от балканските народи. Той посочва например как типично „нашенският“ израз „българска работа“, в смисъл на нещо лошо направено или на саморазрушително поведение, го има и у нашите съседи, които говорят за „гръцка работа“ и т. н.

Аз бих отишъл по-нататък и бих казал, че подобни черти не са специфични не само за българина, но дори и за балканския човек. В

средата на миналия век френският сатирик Пиер Данинос описва сънародниците си по същия начин:

„Това състояние на заплахата, в което французинът се чувства постоянно приклещен, като че ли го мобилизира за непрестанна самоотбрана.

Кой впрочем заплашва безобидния французин?

Една твърде малка думичка от неговия речник ми разкри тайната самоличност на нападателите: „те“. И това „те“ включва всички: за чиновниците – работодателите, за работодателите – чиновниците, за господарите – слугите, за слугите – господарите, за пешеходците – шофиращите, за шофиращите – пешеходците, а и за едните, и за другите – големите общи врагове: държавата, данъчните власти, другите страни.

Обкръжен от врагове, както англичанинът е обкръжен от вода, измъчван от ненаситни преследвачи, които се домогват до хубавата му страна, до портфейла му, до свободата, до правата му, до честта и до жена му, съвсем понятно е, че французинът е нащрек.“

Затова моето дълбоко убеждение е, че песимизмът, подозрителността, вечното недоволство и взаимното обвиняване за неуспехите не са никакви специфични български национални черти, които не могат да бъдат преодолени. Смятам, че народът ни е показал неведнъж, че може да се обедини в името на националната идея и да работи упорито в името на общата цел.

България е вече член на НАТО и на ЕС, приемането на еврото като държавна валута и интегрирането на страната в Шенгенското пространство предстои. След постигането на тези цели трябва заедно да намерим и формулираме новата обща цел, която да обедини нацията.

Не искам да изпреварвам необходимия дебат за визията за бъдещето на България, но една такава визия трябва да включва уважение към традицията и памет за заветите на поколения родолюбиви българи, гордо националното самосъзнание и автентична европейска идентичност, постигане на национално съгласие, приемственост и стабилност по ключовите въпроси на развитието на родината ни, превръщането на България в икономически развита страна с висок стандарт на живот и с престижно културно и духовно присъствие в Европа и света, в център на стабилност и водеща сила на Балканите и в Югоизточна Европа.

Във формулирането и постигането на този нов национален идеал Софийският университет е призван да играе водеща роля. Ние сме тези, които първи се срещат с младите българи и носят отговорност за тяхното формиране като достойни и компетентни строители на бъдеща България.

Нека ги научим на знания и умения, на усърдие и етичност, за да изградим поколението, което да придаде нов смисъл на понятието „българска работа“ и да го превърне от синоним на нещо, направено калпаво, в символ на сътвореното с дарба, прецизност и перфекционизъм.

Нека заедно с държавните институции съдействаме за завръщането на българите по света, което според статистиката вече е започнало, и за привличането на хората с българско самосъзнание в България, като я превърнем в място, в което всеки е щастлив да живее.

И преди всичко нека в тази юбилейна година Софийският университет да покаже на обществото духовния път, нека в морето

от глобална информация посочим важните ценности, нека наред с експертното знание дадем на народа си чувство за смисъл и цел.

Пожелавам ви да се окажем достойни за тази мисия и да поемем върху себе си задължението ни като интелектуалци да поведем България към икономическо и духовно възраждане.

Честит празник!